

ZAVET

NINO RIČI

Prevela
Dubravka Srečković Divković

Laguna

Naslov originala

Nino Ricci
TESTAMENT

Copyright © Nino Ricci 2002

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Sari
Virdžiniji
Luki

KNJIGA I

JIHUDA IZ KIRJATA

PRVI PUT SAM GA UGLEDAO u zimu te godine u En Melahu, gradu od nekoliko stotina stanovnika tik uz severni kraj Slanoga mora. Došao je iz pustinje, pričali su ljudi – sudeći po izgledu, licu u plikovima i po koži što mu je visila s kostiju, biće da je podosta vremena tamo proveo. Sada se bio posadio uza sam trg, gde je čučao u hladu stare smokve; sa trema gostionice od preko puta gde sam se bio smestio, imao sam dobar pogled na njega. Pojedini meštani, nesumnjivo ga smatrajući za svetog čoveka, bacali su pred njega s vremena na vreme komadiće hrane, koju je on primao s klimanjem glave, ali češće, izgleda, nije mogao da natera sebe na jelo, pa ih je ostavljao da se valjaju tu po prašini da se na njima skupljaju muve ili da ih raznose psi.

Iako je grad počivao sa rimske strane u odnosu na granicu, vojnici Iroda Antipe često su tuda prolazili kad putuju naviše iz južnih krajeva pod njegovom vlašću. Upravo tad sam čekao da se iz tvrđave Mahaver vrati obaveštajac kog smo imali među Irodovim ljudima. Sveti čovek se pojavio možda trećega dana mog iščekivanja, prosto je bio tamo ispod smokve kad sam se probudio; po njegovome žalostivome izrazu, pomislio sam da su ga možda isterali iz nekog pustinjskog kulta, što su pokatkad

i radili ako ti trunak hrane dotakne ruku pre no što si je oprao, ili propustiš zastanak ili pola reči u molitvi. Kosa i brada behu mu kuštrave i kratke, kao da se nedavno brijao radi polaganja zakletve – davale su mu dečački izgled, ali nikako mu nisu mogle oduzeti dostojanstvo, koje je uz njega pristajalo baš kao kakav plašt što ga je neko položio na nj.

Nije imao ni sandala ni ogrtača. Pomislih da je tamo sigurno imao neku pećinu da se u nju zavuče, i neko žbunje za ogrev, inače bi umro od zime. Čak i ovde u dolini noći su ljute; ono malo toplote što je sunce preko dana sastavi kroz zimsku izmaglicu iščezne čim se uhvati suton. Čekao sam da vidim name-rava li da zanoći pod vedrim nebom, ili će pak pribeći nekom procepu u zidu kad se spusti tama. Moj gostioničar, od cicijaške bagre, sa živom ranom na zglobu jednog prsta, donese mi na trem uljanicu i malo kaše koju je proturao pod imenom jela.

„Miran neki onaj tamo“, reče uz tih, prostački smeh, pokušavajući da se dodvori. „Samo što nije crkao, ako je suditi po tom kako izgleda.“

Na nepunih deset koraka od tog čoveka, nekoliko je gradskih dečaka, izašavši posle večere, počelo da loži vatricu, pljujući i prinoseći ruke plamenu, i razgovarajući tiho kako ih sveti čovek ne bi čuo. Rumeni prosjaj koji je njihova vatra bacala tek je jedva dopirao do njega tamo gde je bio, dajući mu lik čoveka koji čuči na pragu, čoveka kog su izbacili iz te sobe od svetlosti što ju je stvarala vatra. Ustani i ugrej se, poželeh da mu kažem, osećajući se kao da sam i ja tamo napolju s njim, na zimi, s vetrom oko gležnjeva i svega nekoliko zalogaja hleba u trbuhu. Ali i dalje je sedeo. Pade mi na um da je možda naprosto previše islabeo da se digne, da mu taj ubogi izgled potiče od vlastitog glađu zamućenog čuđenja kako može da sedi tamo dok život ističe iz njega, a nije u stanju da mrdne prstom i da se spase.

Napola bejah rešio da izađem i ponudim mu svoj ogrtač, kadli mi pažnju odvrati neka žena, očigledno mati nekog od onih dečaka na trgu, koja izađe i izgrdi silu njih.

„Stoke! Zar se nijedan nije setio da mu udeli malčice vatre?“

Pa produži napred kako bi otela nekoliko dragocenih snopova granja koje su dečaci, sumnje nema, čitavog popodneva pabirčili po žbunju, i založila malu vatru ispred onog čoveka. Kad je raspirila plamen, skinula je maramu i prebacila je ovome preko pleća, a potom dohvatila sina za uvo i odvukla ga kući. Očas posla se ostali dečaci, poniženi ovim, počеше rasturati, a poslednja dvojica-trojica prkosno su se malko zadržala pre no što su konačno ugasili vlastitu vatru i posramljenih lica bacili preostale pregršti ogreva u vatru svetoga čoveka.

Sveti je čovek pak delovao kao da nije svestan ničega od toga. No kad dečaci odoše, otkrih u njemu malčice pokreta, neprijetno pomicanje ka vatri kao ka nekoj tajni koju bi mu ona mogla došapnuti. Pomislih da bi trebalo proveriti da li je makar pri zdravoj pameti, te tako, sa opravdanjem da mu dodatno podlažem vatru, uzeh nekoliko grančica iz malog svežnja koji je gostioničar držao kod dvorišnih vratnica, i krenuh prema njemu. Tek kad sam se našao blizu, videh da mu telo popušta: beše zaspao. Kolebao sam se na tren da li da mu ukažem negu – uvek mi u takvim prilikama nagon omaši i prevagne ravnodušnost, kao i navika da na sebe privlačim što manje pažnje. Ali videvši ga tako bespomoćna u snu, i još beznadežnije krhkog no što je delovao izdaleka, popravih mu malo vatru, a onda, pride, prebacih mu preko marame ogrtač, znajući da od gostioničara za svoj vašljivi ležaj mogu da izmolim dopunski pokrivač. Ono što me je ošinulo dok sam ga ogrtao bila je pomisao koliko mi je čudnovat ovaj čin dobročinstva, koliko stran mojoj prirodi, kao da sam sad doista postao čovek za kakvog bih pomislio da jedva umem i da ga glumim.

Družini kojoj sam pripadao matica je bila u Jerusalimu, a među članovima je imala i nekoliko pripadnika aristokratije, od kojih

je crpla novac, ali isto tako i prodavce i pisare, pekare i obične radnike, premda za tih nekoliko godina svoga učešća u njoj nisam nikako bio siguran koliko daleko njena mreža seže. Tačno je da nismo podsticani da se upoznajemo, zbog mogućnosti da nas uhapsu i da izdamo, a u mom ličnom slučaju, nisam sa izvesnošću umeo da imenujem više od dve-tri desetine mojih suzaverenika, iako je bilo i mnogih drugih, naravno, koje sam sretao ovako ili onako, ili koje sam znao samo po lažnim imenima. Mene samog zavrbovali su dok sam radio kao zapisničar u hramu, gde bejah našao pribežište posle smrti roditelja. U to vreme gonio me je gnev, i mladalačka strast, iako sam posle imao razloga da budem zahvalan na ušteđenim godinama dosade u kojima bih prepisivao svitke s hramovnim porezima.

Poput zilota, radili smo na zbacivanju Rima, mada za razliku od njih nismo umišljali da je samo Bog naš zapovednik ili da je bezbožništvo znati više od onoga što piše u Tori. Zato smo među sobom imali jedan broj iskusnih ljudi koji su, u najmanju ruku, razumeli kako to biva u svetu, i poznavali sile protiv kojih smo ustali. Ali mnogi od onih što su nam se priključili u nadi da će uskoro buna s vremenom su izgubili strpljenje za opreznost naših vođa i naš izostanak napretka. Naša strategija je bila, na primer, da podstrekemo nemir u čitavoj oblasti pre nego što se sami odvažimo na bilo kakvo preduzeće. Pa ipak, činjenica je da nismo imali veza u pravim inostranim poslanstvima, i da smo za našu stvar izvan granica pridobili tek najneznatniju manjinu rodovskih starešina. Stoga se naša veličanstvena nada u prevrat koji će planuti uzduž i popreko čitavog carstva, i biti neugušiv, naglo ispostavljala kao puka maštarija. U međuvremenu, počeli smo da zapadamo u trvenja, pa čak su se i oni koji je trebalo da nam budu saveznici često pokazivali, u nekom pitanju doktrine, kao najljući neprijatelji. Ziloti su nas, na primer, smatrali kukavicama i neprijateljevim saradnicima zato što se nismo bunili protiv svakog sitnog kršenja jevrejskog zakona; a opet, s

druge strane, oni su na hiljade sitnih dejstava trošili iskre koje bi trebalo da se stiču u jedinstven ogroman požar.

Uprkos promašajima u inostranstvu, počeli smo bili umesto toga da ulažemo snagu u tajno prodiranje u palestinske predstraže, ne samo one u Judeji, koju su kontrolisali neposredno Rimljani, već i u one na tlu njihovih četvorovlasnika Iroda Antipe i Iroda Filipa, računajući da će, kad nastupi buna, biti potrebno da se spoljne utvrde zauzmu smesta ukoliko mislimo da gajimo ma kakvu nadu da odbijemo rimske legije uspostavljene u Siriji. Većinu nas su držali u mraku, razume se, u pogledu naše stvarne snage; majali smo se svojim sitnim zadacima sa jedva iole osećaja za celinu čiji smo deo, ne samo zato što su to naši vođi tako uredili, već i zato što se nismo usuđivali ni da se poveravamo jedni drugima, niti da objedinjujemo ono što znamo, iz straha od uhoda. U mome ličnom slučaju bila su dva čoveka kojima sam podnosio izveštaje; jedan je bio učitelj i trgovac žitaricama, a živio je kod stadiona, drugi je pak bio sudija koji je radio u gradskoj upravi; mimo njih nikome ništa nisam govorio sem u najuopštenijim crtama. Što se mog posla tiče, držao sam prodavnicu tik ispod Antonijine kule, gde sam prodavao filakterije, a takođe i razne strane spise, i gde sam nudio pisarske usluge. Upravo sam u ovoj potonjoj službi postao koristan našoj družini – vojnici iz kule često su mi dolazili da im pripremem pisma kući, te sam tako saznavao za prokuratorove dolaske i odlaske, pokrete odreda i tako dalje. Spočetka, zato što sam odgajen u Efesu i što sam bio video nešto sveta, isto su me tako više puta slali u inostranstvo, jednom čak u daleki Rim. Ali postepeno je postalo jasno da nemam kova za diplomatiju. Tako su mi dodelili druge dužnosti, iako su me s vremena na vreme još slali van grada po sitnim zadacima, što je meni bilo sve dobrodošnije jer je atmosfera među nama u Jerusalimu bivala sve nesnosnija.

En Melah je bio na nepun dan puta od Jerusalima, ali je delovao mnogo dalje, u samom podnožju dugačkog sumornog puta

što je vodio iz grada naniže, u Jordansku niziju. Jerusalim sam bio ostavio pod vedrim nebesima, ali ovde je ravnicom duvao prašljiv vetar, kao ljutiti dah Svemogućega, zaklanjajući sunce i zasipajući peskom svaki kutak i pukotinu. Jutro po prispeću svetoga čoveka, međutim, osvanulo je vedro. Preko noći jedva sam uspeo da trenem zbog pomisli da on sedi tamo napolju na zimi – nisam znao zašto mi se mozak toliko zalepio za njega, jedino što mi je delovao kao izazov neke nerazumljive vrste, izazov mome sopstvenom zdravom osećaju za poslanje, dok tamo sedi napola crkao, a opet ništa ne ište.

Kad sam se probudio, iza samoga svanuća, nisam se potrudio ni ruke da operem pre no što sam izašao da proverim šta je s njim. Srce mi se stuži kad videh da ga nema na svom mestu ispod smokve – prva mi je misao bila da je po noći umro i da su ga već odvezli na kolima, da spreče jastrebe da tamo sleću i skrnave samo srce grada. Ali tad ga opazih usred ranojutarnjeg prometa, malo dalje od trga, kako u mutnoj crvenoj svetlosti sunčevog rođaja geguca ka staji što je služila kao dom tovarnim životinjama i kozama za obližnju tržnicu. Nepojmljivo je bilo videti ga skroz uspravnog, onakvog kakav je bio – kost i koža, jedva nešto više od sablasti spram zore, hoda sa onom čudnovatom lakonogošću krajnje mršavih i krajnje krhkih, zbog koje izgledaju gotovo živahno i čilo čak i kad su na pragu smrti.

Kod staja se sagao i ušao u jednu pregradu, pa čučnuo da se olakša. Tek kad je izašao i krenuo natrag ka trgu, ja sam primečio da više nema moj ogrtač, samo maramu što mu je poklonjena, a koja mu je davala blago smešnu, ženskastu primesu uprkos pramičcima brade; i tad videh da moj ogrtač zapravo leži uredno prebačen preko niskog zida od naboja oko trema gostionice. Očigledno mu je pamet bila bistrija nego što sam ja to zamišljao, čim je znao dovoljno da mi uđe u trag. Ali mesto da mi bude drago što mi se stvar vraća, pre sam osetio žalac uvrede zbog brzine kojom je, izgleda, želeo da je se reši, kao da je to nekakva kletva na njega bačena.

Ponovo je zauzeo svoje mesto ispod smokve. U očima mu je bilo malčice više života nego juče – činilo se da se povratio, na kraju, na ovaj svet. Odnekud beše nabavio tikvu, koju je napunio vodom, pa sad krenu da obavlja obredno pranje, s brižljivom štedljivošću iskusnog pustinjaka, po nekoliko kapi na šake, mišice, lice, nešto malo više za gležnjeve i stopala. Kad je završio, kleče nisko, pruživši se ničice, da se pomoli.

Činilo mi se stidno da ga posmatram dok se moli. Uzeh ogrtač i uvih se u njega pošto je još bilo hladno, pa uđoh u dvorište, gde je gostioničarova kći Ada, devojče od četrnaestak godina, spremala na vatrici nekakav bučkuriš. Čudna je devojka bila, onoliko neiskvarena koliko joj je otac bio gad, ali na neki način i ne baš sasvim prisutna duhom, možda malo i priglupa. Pokatkad ju je otac slao u moju sobu poluobučenu, da mi donese jela ili vina, s prečutnim odobrenjem od kojeg sam se ja ježio.

„Nikad te ne viđam da ideš na tržnicu kao druge devojke“, rekoh joj. „Možda te tamo čeka muž.“

„Nemam ja muža“, kaza ona s prestravljenim izrazom, a onda odjuri da odnese ocu doručak.

U to vreme bio sam sasvim navikao da strpljivo čekam, ali taj sveti čovek ulio mi je nespokoj – prosto time što je bio tamo, raspaljen drugačijim osećajem za cilj nego što je moj, ili možda rasipanjem snage koju sam ja tada video u njegovoj vrsti posvećenosti. Izašao sam pošto sam jeo, a on je još sedeo ispod svog drveta, dok se sunce upravo pelo iznad kuća iza njega i rastezalo mu senku čitavom dužinom trga. Ne znajući sasvim šta mi je namera, odoh do tamo gde je on.

Bacih pred njega na zemlju novčić.

„Za doručak“, rekoh. Ali on ga ne uze. Izbliza videh da još ima onaj tupi pogled, oči mu behu upale, koža visila s kostiju.

„Bolji bi bio hleb“, kaza on.

Glas mu je bio jači no što bih pomislio, činilo se kao da odjekuje u šupljinama unutar njega.

„Za novčić možeš da kupiš hleba.“

„Svejedno.“

Delovalo je da u ovome nema nikakve nadmenosti, samo tvrdoglavosti – pomislih da je možda od onih što neće da dotiču novčice zbog ljudskih likova na njima. Sagoh se da uzmem novac i smesta odoh na tržnicu, gde kupih malo čorbe, pa mu je donesoh. On mi grubo zahvali i naklopi se na nju s gotovo neprikrivenom žestinom; očigledno mu se beše vratila volja za jelom.

„Pozajmio sam ti ogrtač“, rekoh.

On ne podiže pogleda s jela.

„Prepoznao sam ga.“

A ipak mu ne pade na um da mi zahvali. Stoga se činilo da ću morati da se rvem s njim kako bi me blagoslovio.

„A ti si mi ga vratio. Na čemu sam ti zahvalan.“

„Izgleđao je toliko vredan da sam prosudio da će ti nedostajati.“

„Ali nisi vratio maramu što ti je data.“

„Manje je vredna. Prosudio sam da će manje nedostajati.“

Podsetio me je na one bose Grke što sam ih viđao po trgovima Efesa, a koji su živeli od vazduha i sami sebe smatrali zaduženima da teraju sprdnju na račun i najmanje naznake prenemaganja.

Dovršio je jelo.

„Da pošaljem još jednu zdelu?“, rekoh.

„Ako ti je po volji.“

Platio sam nekom dečaku da donese još čorbe, a potom krenuo kroz tržnicu. En Melah je bio među gradovima koje je onaj ludak Kasije sravnio sa zemljom dok je bio u Siriji, zato što su propustili da mu plate danak, pa je obnovljen u sirovom grčkom stilu, s tržnicom tik iza ulaza u grad. Nije tu imalo mnogo čega što bi zanimalo čoveka – malčice bojene vune iz priobalja, ponešto sitnica i češljeva, suvog mesa i voća. Pozadi, tamo gde su zakupljeni prostor smenjivali uski prolazi natkrivenog suka, neka starica je pred kućom držala radnju, jer primetih da

ljudi žure od nje noseći skrivene smotuljke od sargije: napatke i vradžbine. U udubljenju iznad vratne grede kod te žene stajala je rezbarija trojice mudraca umotanih u riblje kože. Eto ti naših bogobojažljivih Jevreja, pomislih, kriju svoje nagodbe, klanjaju se rezanim likovima staraca odevenih u ribe.

Dok sam izlazio iz tog naspramnog kraja tržnice, kod gradskih vrata zavladao je nekakav metež. U grad je ulazio kao nekakav odred – Rimljani, pomislih isprva, ali tad prepoznadoh zastave Iroda Antipe. Probih se između zazjavala što su se već bili nanizali duž ulice da ugrabe bolji pogled. Vojnici su bili popriličan ološ, činilo se, ukupno njih deset-dvanaest, postrojenih u grubom poretku oko zapovednika, bradate grdosije koja je jedina bila na konju. Trebao mi je časak da vidim šta je to izazvalo toliko komešanje: vodili su vezanog zarobljenika. Cimali su ga za sobom, zapravo vukli, na kanapu pričvršćenom za zapovednikovo sedlo, mada zbog vojnika i rulje nisam mogao dobro da ga vidim. Tad se napravi prolaz i ja mu ugledah lice, i skamenih se, jer iako je bio gadno prebijen, smesta sam prepoznao da je to moj čovek za vezu.

Nisam znao kako da se ponašam. Tačno je da me u dotadašnjim iskustvima ništa nije pripremlilo za događaj takve vrste, te je delovalo da je nešto što je dotad bilo puka igrarija, glumljenje uloge, odjednom postalo stvarnost. Pomerih se ka zadnjem delu svetine kako se ne bih našao vojnicima na putu, bojeći se kakvog izraza lica ili pogleda kojim bi me ovaj čovek odao. Ali izgledao je previše slomljeno za to. Oba su mu oka bila kao prorezi koliko su otekla, od ko zna kakvih batina koje je pretrpeo; jedno uvo mu je bilo odsečeno, ali grubo, tako da su još visili iskidani komadići mesa, crni i skoreni od muva i sasušene krvi. Dok je prolazio, saplete se, pade i više ne ustade, tako da su ga na kraju vukli ulicom poleđuške, dok je jedno gradsko pseto, napola poludelo, lajalo oko njega, a meštani se smejali, nesumnjivo ga smatrajući za običnog prestupnika.

Zvao se Jezekija. Nije bio mnogo više do običan dečak, glasonoša s dvora u Tiberijadi, na kojeg su bacili oko zbog tog položaja, pa ga zavrbovali prilikom jedne posete Jerusalimu povodom neke gozbe. Jedino moje opštenje s njim bio je kratki susret u gradu u vreme kad smo ga vrbovali, i još jedno u Jerihonu, nekoliko meseci zatim – tad je na mene ostavio utisak kao mlad, odan, revnostan i potpuno nesvestan opasnosti u koju se upušta. Činilo se da se sve više oslanjamo na takve, koji se lako mogu zameniti; doista ni sâm nisam bio mnogo drugačiji kad sam se priključio.

Koristan nam je bio zato što je često mogao da nam donosi vesti iz tvrđave Mahaver, koja je po neprobojnosti odmah iza Masade, i s njom čini kičmu južnog odbrambenog lanca prema palestinskom tlu. Neko vreme smo radili na tome da tajno u nju prodremo, i u tom zadatku imali smo izvesnog razloga da se nadamo, pošto je, za razliku od mnogih drugih isturenih utvrda, među ljudstvom imala mnogo Jevreja. Ali bilo je isto tako i mnogo Edomaca, čije zemlje počivaju nedaleko i od kojih je poreklom bio Antipin otac, i kojima se stoga nije smelo verovati. Edomci su zauzimali sva starešinska mesta i iznalazili svako sredstvo da Jevreje zadrže u podređenom položaju. No ipak su bila jedno do dva Jevrejina koji su putem krajnje istrajnosti i besprekorne službe uznapredovali, te su oni bili ti kojima smo se zaputili i tako zadobili uporište.

Vojnici behu zastali nasred trga. Bilo je tamo nekoliko kamenih stubića; vezaše zapovednikovog konja za jedan, a Jezekiju za drugi, onim kanapom o kojem je vučen, i to nasumce, kao da uvezuju snop žita. Pošto su se sami napili s bunara, napojiše konja, ali o Jezekiji se ne pobrinuše, čak ne toliko ni iz zlobe, činilo se, već više kao da je on nešto za šta su izgubili zanimanje, onako kako brljivim dečacima dosadi uhvaćena životinja. Jezekija, međutim, kao da nije bio svestan ni da je voda blizu, niti da mu je uskraćena; glava mu je visila, a telo nalegalo na

kanap što ga je obavijao, te se činilo da je to i jedino što ga drži u uspravnom stanju.

Posle višednevnih oblaka i prašine, vedro nebo je sad izgledalo kao nasilnik; sunce je već udaralo poput malja. Stajao sam tamo na ulici, ali ništa nisam uspevao da smislim, samo sam se osećao ljuto uvređenim, kao da me je neko izigrao. Nisam imao otkud da znam šta znači Jezekijino hapšenje, niti ko je sve tu upleten; računao sam da vojnici ništa ne znaju o našem sastanku, inače ne bi došli u grad tako neskriveno, no čak ni to nije bilo izvesno. Sad behu krenuli prema gostionici u kojoj sam ja boravio, a gostioničar je hrlio da ih dočeka, nameštajući najuslužniji mogući izraz lica, smešeći se i klanjajući, ulagujući se i obećavajući vina i mesa, kojima ja za sve one dane provedene tamo ne bejah video ni traga; u međuvremenu su se meštani još nesigurno motali po trgu, možda u nadi da će biti kakvog nasilja.

Ponovo pogledah u Jezekiju i pomislih: mora biti ubijen, zarad njega i zarad onih koje bi mogao da imenuje kad carevi ljudi u Tiberijadi upregnu maštu i udare ga na muke. A onda mi odjednom u glavu uđe zamisao, i nikako da je izbacim, usled njene logike. Svi smo se mi naslušali priča o onima koji su uhvaćeni i šta su im sve radili, i kako su ponekad, da bi ih, na primer, naterali da potkažu saradnike, dovodili pred njih njihove žene i decu i sekli im prst po prst ili kopali oči. Tako da to nije bilo naprosto pitanje pošteđivanja Jezekije – moja je vlastita glava u torbi ako ništa ne preduzmem, jer sigurno ću biti među prvima koje će odati, ukoliko me već nije odao.

U sobi sam imao bodež koji sam uvek nosio među stvarima. Za sve to vreme otkako su me zavrbovali nikada nisam imao povoda da se njime poslužim; sad mi je delovalo kao žestoka ironija što će mu prva žrtva biti pripadnik moga pokreta. Stoga je, još dok je postajalo jasno da to moram pokušati, izgledalo kao nekakva šala, u kojoj nije neznatan deo ni to što ću morati da smognem hrabrosti da sam sebi prerežem grlo ukoliko me

uhvate, ili bih inače samo stavio sebe u Jezekijin položaj. I tako sam stajao tamo na ulici i nisam znao odakle da počnem, a sunce je peklo sve žarkije i muve su se i dalje rojile oko Jezekijinog okrvavljenog lica. Na dvadeset koračaja od njega sveti čovek je još sedeo pod svojim drvetom – tako blizu Jezekije delovao je kao da se nekako smanjio, iako sam primetio da je pomno pratio kretanje vojnikâ.

Družina je bila prevelika da stane u gostioničarovo dvorište, pa je poslao sinove da ispred trema postave nadstrešnicu i tamo rašire zastirke. Kada su se vojnici konačno smestili, on posla napolje Adu, goloruku, s predvidljivim ishodom: dotad ravnodušni i otupeli, vojnici odjednom živnuše, zavlajući ruke da sirotoj Adi pipnu stražnjicu dok prolazi i smejući se njenom preplašenom uzmicanju. Dok im je pažnja bila time odvrćena, ja prođoh pokraj njih kako bih stigao do sobe. Samo je gostioničar uopšte pokazao da me je svestan kad sam ušao; ulovio mi je pogled s prezirom, kao da veli: žao mi je, u ovom času imam važnija posla nego da tebe dvorim.

Izvadio sam nož iz stvari. Imao sam za njega i nožnice, ali nikad nisam imao naviku da ga nosim. Pripasavši ga, osetih se kao dete koje se odeva da se igra ubice. Poznavao mi se ispod ogrtača kad sam ga tamo smestio, pa sam mislio da će moje namere biti jasne svakome ko me pogleda.

Probrljao sam potom po vreći, pošto sam mislio da se neću vraćati u sobu. Ali sem komadića sira i bajatog hleba s putovanja iz Jerusalima, tu je bilo samo nekoliko donjih odevnih predmeta i jedna prljava košulja, što sve tamo ostavih.

Kročivši iz dvorišta na trem, naletih pravo na Adu, koja je žurila unutra. Od snage sudara krčag što ga je nosila u ruci odlete i razbi se o tle, a sama Ada se prući nauznak, takoreći u krilo vojnicima, koji istog trenu zaurlaše od smeha, sad već pripiti i preko očekivanja zadovoljni ovom nezgodom.

„Izvinite“, promuca Ada, „izvinite“, dok se koprcala da poku-pi krhotine krčaga pre no što će odjuriti natrag u dvorište.

Vojnici su za to vreme zaključili da im moram postati dobar drug, pa me povukoše dole da im se pridružim u pijanci, sa onim sirovim veseljem koje poseduju vojnici, a za koje znaš da će se okrenuti protiv tebe po najsitnijoj njihovoj ćudi. Brinuo sam se da će me upitati kojim sam poslom tu – gostioničaru sam bio saopštio kako očekujem neke trgovce iz Nabateje – i uloviti me u nekoj grešci, budući da nisam baš najbolje znao kretanje trgovaca u tim krajevima. Ali izgleda da ih nije zanimalo ništa sem vlastite grube šale. Sad sam video da među njima nema nijednog Jevrejina – bili su uglavnom Sirci, reklo bi se, osim zapovednika, koji je očigledno bio Edomac.

Pošto mi se ogrtač opustio i rasklopio, jedan vojnik primeti moj bodež, koji je na dršci imao drago kamenje. Bio je to jedan od mlađih, kome nisam mogao da razotkrijem poreklo jer nije dobro govorio aramejski, pa čak ni grčki. Ne pitajući za dozvolu, izvuče bodež iz nožnica, a onda se, cereći se od uveta do uveta, napravi kao da će me njime probosti, te čitava družina prasnu u smeh kad se trgoh unazad. Tad izvuče svoj nož, koji je imao krivo sečivo i dršku od obrađene kože, pa ga ponudi u zamenu. Uplaših se da to nije neki običaj njegova naroda, pa da ću morati da ga poštujem.

„Od oca mi je“, rekoh za svoj nož, što je bila istina, i što je ovoga, izgleda, zadovoljilo, budući da mi ga je vratio.

Sa svakim časom mog sedenja s njima delovalo je sve nužnije da sprovedem svoj naum; i zaista, jednim delom bio sam srećan što su me primorali da tu zastanem. Krajnje prosta stvar – manjkalo mi je hrabrosti. Ili možda načas nisam uviđao svrhu Jezekijine ili moje smrti, beskorisne gomile kostiju kojoj ćemo mi dati svoj doprinos.

Što sam opuštenije mogao, upitah ko im je taj zarobljenik.

„Uvek vodimo ponekog Jevrejina da odvlači pse od nas“, kaza zapovednik; to mu behu prve reči upućene meni.

Vojnici smesta prasnuše u smeh, ni najmanje se ne trudeći da se uzdrže iako je bilo na moj račun, tako da mi se smuča što

sam seo tu među njih. Krenuh da ustanem, ali jedan od njih me zadrža, stežući me nasilničkom rukom sve dok ne pomislih da na licu mesta moram isukati bodež. Za to vreme, međutim, zapovednikovu pažnju privukao je trg. Pogledah i videh da se kod Jezekeje okupila omanja rulja – izgleda da je sveti čovek, dok su se vojnici zamajavali sa mnom, otišao do bunara da zahvati vrgom vode i odnese mu je, te su se ljudi sad okupili da vide kako će da se izvuče.

Zapovednik smesta posla jednoga svog vojnika, koji ovome ote vrg tako da se voda prosu, pri čemu malne obori svetoga čoveka. Neki iz rulje stadoše da ga zajedaju, jer jedno je mučiti zatvorenika, a deseto vređati jevrejskog svetog čoveka; i tad ga neko, nije baš jasno ko, poteže kamenom. Vojnik isuka kratki mač i na tren se učini da će biti bune, koja bi, međutim, meni vrlo odgovala. Ali zapovednik odmah podiže svoje ljude i hitro ih potera na trg, gde ostadoše s rukama na mačevima sve dok rulja ne uzmače.

Usred svega toga ja sam se tiho vratio do ruba tržnice, još iščekujući priliku ukoliko bi se ukazala. Ali u tren oka bi jasno da je moja namisao sad istinski pokvarena, jer zapovedniku je očevidno bilo dovoljno ovog mesta, pa je uzeo da pripremi ljude za pokret. Jednog je vojnika poslao natrag da plati gostioničaru, kako ovaj ne bi uložio žalbu pa da posle Rimljani zabrane Antipi da se služi putevima; nekoliko ostalih spremali su mu konja. Ali kad su otišli da odvežu Jezekeju sa stuba, on se jednostavno skljkoka na tle i ne pomače se.

Zapovednik čučnu dole kraj njega i prinese ruku da proveri diše li. Sledećeg trena ustade i ljutito ritnu nogom mlitavo telo, a onda, kao pride, izvuče kratki mač i zari ga Jezekeji u slabinu. Iz rane linu curak krvi.

„Pustite ga“, reče zapovednik, te ga i ostaviše tamo kraj stuba za konje.

Zapovednik sad nije gubio vremena da se opet daju u pokret, i očas posla su on i njegovi vojnici bili već izvan gradskih vrata.

Ja sam stajao tamo na trgu i nisam mogao da verujem kako se sve okončalo, niti sam pak mogao reći da li to pokazuje božju milost ili kivnost.

Rulja oko Jezekeje opet se bila umnožila, ali niko se nije usuđivao da ga dotakne, bojeći se ko zna kakvog skrnavljenja ruku. Bilo je zbunjenog mumlanja, potom se javi pitanje šta da se radi s mrtvacem; presekoh raspravu tako što uzeh na sebe da se za to pobrinem. Od čitave rulje, jedini koji je istupio da se ponudi da pomogne bio je sveti čovek.

„Mogu sam“, rekoh, s obzirom na njegovo stanje. Ali on već beše prešao do Jezekijinih nogu.

Izneli smo ga na gradska vrata. Sveti čovek se pokaza začudo okretan; bez pritužbe je izdržavao žustar korak. Čutili smo sve dok se ne našosmo malo dalje od grada, ali tad je trebalo razmotriti kako je najbolje da se mrtvacu rešimo. Dan posla bi trebalo dok se tamo van grada, u kao kamen tvrdoj zemlji, iskopati rupa. Niti sam mogao podneti pomisao da prosto zatrpam Jezekeju hrpom kamenja kao nekog običnog zločinca.

„Ima u brdima nekoliko pećina“, reče sveti čovek. „Nisu daleko.“

Ali prošli smo dve milje gole ravnice, pa i više, no brda nisu počinjala, a sunce se još uspinjalo.

„Biće s tobom sve u redu?“, upitah.

„Ako ne bude, pećina ima dovoljno za sve nas.“

Bila je sredina prepodneva dok smo stigli u brda. Sunce je bilo nemilosrdno; pod njim je predeo delovao potpuno preobraženo u odnosu na prethodne dane, golo, kobno i nestvarno. Jezekijino telo je širilo jeziv zadah – uglavnom iz rasekline u slabini, mada se činilo i da se u nekom trenutku bio uneredio.

Sva nam je snaga trebala da se probijemo uz kamenite padine prvih bregova. Ali sveti čovek znao je svoj zaobilazni put, pa me je poveo u malo pribrežje ispod kojeg se krilo nekoliko prirodnih pećina. Malčice opreznog manevrisanja i stigismo dole u jednu od njih, te položismo unutra Jezekijino telo. Sveti čovek

tad ispod košulje izvadi mešinu, pa nakvasi rukav i donekle obrisa prljavštinu i krv sa Jezekijinog lica. Tek sam tad dopustio sebi da se stvarno zagledam u njega, tako iskasapljenog, iako je svojevremeno bio prilično naočit. Činilo se da mu je slomljena vilica, možda i nos; kosa mu je bila ućebana od krvi tamo gde su mu odsekli uvo. Ali pod rukom svetoga čoveka to lice je ponovo počelo da liči na ljudsko.

„Poznavao si ga?“, kaza sveti čovek.

„Ne.“ Ali nije mi prijalo što ga lažem, niti je pak on delovao kao da mi veruje.

Kad smo namestili telo i umotali ga u moj ogrtač kao u pokrov, prionusmo da zatvorimo ulaz u pećinu, nagomilavajući krš odozgo sa padine i navlačeći sa obronka kamenja koliko smo mogli. Taj nam posao oduze sat i više, po vrućini koja nas je pritiskala kao zid. Posle toga sedosmo na izbočinu što je štrčala iz pećine i ispisimo ono što svetome čoveku beše preostalo od vode. Odatle gde smo sedeli imali smo pogled na Jordansku niziju, s palmama jerihonskim na severu i naznakom Slanoga mora na jugoistoku. En Melah, pravo pred nama, gotovo se nije raspoznavao od šljunkovite ravnice iz koje se izdizao – bio je to grad koji je prkosio logici, stojeći tu tako nebranjen kraj granice, s kućama od nepečenog blata koje bi nekoliko dobrih kiša sprale do tla. Da ga stanovništvo nekad napusti, pustinja bi mu za godinu dana izbrisala svaki trag.

„Hoćeš li ponovo noćiti u gradu?“, kazah.

„Mislim da ću produžiti u Jerihon.“

Sedeli smo i pričali, umorno i s lakonskom kratkoćom koja je proizlazila iz naše iznurenosti i težine zadatka koji smo podelili. Zvao se Jehošua; kad sam ga upitao šta ga je dovelo u En Melah, reče mi, s neverovatnom iskrenošću, da je bio odan sledbenik proroka Johanana, čiji se logor nalazio nedaleko. Tad nije bilo ni dva meseca otkako je Johanana uhapsio Irod Antipa, iako su svi znali da su Rimljani ti koji su ga podmetnuli da to učini.

„Čuli smo da su Johananovi sledbenici pobijeni“, rekoh.

„Nisu svi.“ Mada nije hteo da pogleda u mene kad je to rekao.

Sad je bilo jasnije: glavu je obrijao da se sakrije od vojnika, pošto je bio znak Johananov i njegovih ljudi da idu neobrijani. Tako smo obojica bili odmetnici, činilo se, koje, ako ništa drugo, makar to spaja. U stvari, naš pokret je pomno pratio Johananovo hapšenje, hteli smo da vidimo možemo li naći načina da njegove pristalice pridobijemo za sebe; ali na kraju smo ustanovili da su suviše raspušteni, fanatični i rasuti. Iz mog sopstvenog ugla, Rimljani su pogrešili što su u Johananu videli političku pretnju zbog silnih pripadnika koje je privukao – pre im je bio blagoslov zato što u mysticizam odvlači one koji bi inače možda snagu uložili u spaljivanje rimskih vojnih postaja.

Na pomen Johanana, Jehošuino raspoloženje se promeni – teško mu je bilo, slutio sam, što ga je napustio. Delovao mi je umorno, i ogorčeno, kao neko ko je na kraju puta.

„Ako si ga ostavio, to si uradio da sebi spaseš život“, rekoh, „kako bi ga uložio u nešto valjano.“ Ali mi reči zazvučase prazno – nisam ja neki mudrac da mu tako nešto kažem, niti sam čak, izgleda, bio išta više siguran u sebe samoga.

Nije se uvredio, međutim, već razjasnio govoreći: „Makar je prošao bolje nego onaj čovek u pećini.“

Jehošua je bio taj koji se, pre no što krenusmo, pomolio za sirotog Jezekiju, pozivajući Gospoda da se za njega pobrine. Onda smo se, tamo gde brda ponovo prelaze u kredastu ravnicu, oprostili. Pružio mi je maramu koja mu je data u En Melahu, a koja mu je poslužila kao povez za glavu, pa me upitao mogu li je vratiti vlasnici. Nisam znao da kažem zašto me je toliko dirnulo što to od mene traži.

„Naći ću je“, rekoh.

Posmatrao sam ga dok se stapao s pustopoljinom, ne pomišljajući da ću ga ponovo videti, već se osećajući još vezanim za njega, zato što je sa mnom podelio okaljanost Jezekijinom smrću. Setih se priče o svešteniku koji je kraj puta video samrtnika

pa prošao pored njega, iz straha da se ne obesveti – bar takvo nije bilo učenje koje mu je Johanan usadio. To što je Johanan poučavao bilo je da utremo Bogu put, kako sam bio čuo, iako je ovaj njegov sledbenik izgledao kao da je izgubio vlastiti put. Bez sumnje ga je hrabrost izdala kad su ono vojnici došli pa je pobe-gao; a opet, nisam mogao tvrditi da ja ne bih isto postupio.

Već je bio nestao u pustinjskoj izmaglici kad sam okrenuo natrag ka En Melahu. Dotad beše podunuo vetar i dizala se prašina. Dok sam stigao do grada, ponovo je zaklanjala sunce.

Progoni koji su usledili za otkrićem našeg prodora u Mahaver značili su za nas veliko nazadovanje i zaista se činilo da prete podrivanjem čitavog našeg pokreta. U samoj tvrđavi nisu otkrili samo naše vođe, već i šaćicu običnih vojnika, i sve su ih pogubili po kratkom postupku, tako da je naša snaga tamo zbrisana. Ali neuporedivo veći udarac za nas bilo je to što su Rimljani i oba Iroda brže-bolje to iskoristili za vlastite ciljeve, udruživši snage da se reše svakog ko im je ikada predstavljao i najmanju pretnju, a tokom tih potraga – i mnogih naših ljudi. U Jerusalimu su leševi što su trulili izvan Genatskih vrata širili takav zadah da su članovi veća, kako čuh, uputili imperatoru izraze negodovanja, nesumnjivo umišljajući da su se time snažno suprotstavili rimskim ugnjetačima i pokazali ponos Jevreja.

Ja sâm tiho sam se posle Jezekijine smrti vratio u Jerusolim, ali se nisam usuđivao nikome da se obratim, iz straha da me motre. A onda, nekoliko dana po povratku, saznadoh da je onaj učitelj u gradu, kom sam podnosio izveštaje, uhapšen. Tad više nisam gubio vremena, već sam smesta zbrinuo svu robu koju sam imao u prodavnici, a potom nakupio ono novca što mi je ostalo od nasleđstva i otišao iz grada. Više dana proveo sam sklonivši se kod jednog rođaka kog sam imao u Jopi, mada mu ništa nisam rekao, naravno, o svojim neprilikama. No rimski odredi često su prolazili kroz taj grad na putu uz obalu

iz Cezareje Palestinske, koju su Rimljani uspostavili kao svoj glavni grad, te sam se postepeno uplašio da ću dovesti rođaka u opasnost i krenuo dalje.

Na kraju sam prešao severnu granicu i produžio u Tir, pošto bejah čuo da tamo imamo jednu svoju čeliju. Kroz Tir sam u detinjstvu prolazio nekoliko puta sa ocem, i mislio da je to velik grad, sa onim veličanstvenim nasipom i lukom i brojnim hramovima. Ali sad je delovao prostački i pun bezakonja, krcat prosjacima i lupežima. Mnogo mi je dana trebalo da uđem našoj družini u trag, budući da je u tom trenutku čak i tamo vladalo veliko podozrenje i strah, a onda se ono što sam pronašao ispostavilo kao desetak pomatorih ustanika koji su se još pozivali na Jihudu Galilejca i koji su toliko dugo bili odsutni iz zemlje da su izgubili svaki osećaj za stvarnost s kojom se sučeljavamo. Ishod je bio taj da su moji odnosi s njima bili zategnuti od početka. Kad su i drugi naši počeli da se ubacuju u grad s novim vestima o odmazdama usmerenim na nas, članovi tirske kruga narasli su kao kvasac zaludujući se da će vođstvo pokreta sad nekako zavisiti od njih. Stoga smo mi ostali počeli da ih izbegavamo iz straha da će nas nečim dovesti u nepriliku s rimskim vlastima ili s našim sopstvenim vođama. U mome ličnom slučaju, pošto ne bejah čuo da je u Jerusalimu izdat bilo kakav nalog protiv mene, sve sam češće ozbiljno razmišljao o odlasku iz grada, premda sam isto tako i znao da je nekolicina od onih meni bliških pohapšena i brodovima poslata u roblje.

Dok se sve to dešavalo, malne se nisam ni prisetio Jehošue. Ali jednoga dana, kad sam u gradu bio već mesecima, naiđoh kod gradskih vrata na skup od dvadesetak ljudi, a tamo je bio on i stajao obraćajući im se, mada promenjena izgleda, naočit, lepo negovan i lepo uhranjen, tako da je sad izgledao gotovo kao Grk, a takođe i promenjena držanja, s nekim nadmoćnim stavom koji nisam bio kod njega video u En Melahu. No svejedno se nije činilo da je mnogo napredovao sa svetinom, budući da su ga napadali zato što je omalovažio tirske bogove.